

MADELON LULOFS KÖNYVEI. Holland-India a kis anyaország gazdaságának forrása. Arnhem, Hága, Amsterdam környéke tele gyarmati pénzen szerzett békés elnevezésű csinos kis villákkal, ahova az ültetvényesek a gyarmati nehéz évek után visszavonulnak. A takarékos hollandus a háború után pénzét főleg gummirészvényekbe fektette be. A hollandus gyarmati uralom szigorú, de igazságos — így hangzott az Európa-szerte elterjedt vélemény, amelyet Lulofs első könyve új fényvel világított meg. Ez az izmos tehetségű, igazságos, realista, szókimondó hollandus író *Az őserdő rabjai* című könyvében a maga meztelenségében mutatta be a gyarmati kizsákmányolást. Ez a könyve, amelynek főtémája a kuli sorsa, a bennszülött gummimunkások élete, annakidején mint égő lelkiismereti adósság kiegyenlítése hatott. Gyöngébb volt már Lulofs második könyve (*Gummi*), amely a fehér ember, a gyarmaton pénzért harcoló tisztviselő sivár, kegyetlen életét tükrözi. Holland-India tropusi napja duplán fogyasztja az életerőt, az indiai évek sebesen visznek közel a halálhoz. Erőt, egészséget, jókedvet, európai élettel való kapcsolatot ad oda a fehér ember, hogy 10-20 gyarmati év után pénzzel megrakodva, de lélekben koldusan, átélő képességben sörre és asszonyra redukáltan térjen meg óhazájába, ahol élete a szép kis villában csupán honvágyó emlékezés a messzeségben megszépült gyarmati pokolra. L. most megjelent harmadik könyvének — *A másik világ* — nem főtémája a maláj bennszülöttek szociális helyzete, sem a fehér ember pénzharca. Pieter Voss félszeg, vöröshajú, csapzott vállú, kinevetett, elnyomott 20 éves fiatalember, szellemileg egyébként tucatember, aki Sumatrába megy, hogy ott pénzt szerezzve, megbecsülésre és hatalomra tegyen szert, és így megszabadulhaszon alacsonyabbrendűségi érzésétől. 10 évi szakadatlan munkával a gummiültetvényeken, emelkedő gummiárak mellett, szép pénzre tesz szert, hiszen a tisztviselők részesek a haszonban. De malária ássa alá egészségét, és hűséges bennszülött házvezetőnőjét valamint ettől való félvér fiát elhagyja, hogy elvegye főnöke barátnőjét, egy léha, mondain asszonyt, aki befonja. Hollandiai szabadságára visszatérve megrendülve érzi, hogy változatlanul neveltségig alak, hogy a hotelportástól a feleségéig nem becsüli senkisémet, csak kihasználja pénzéért. Visszaszökik Sumatrába, ahol maláj házvezetőnőjével és félvér gyermekükkel él bensőséges, meghitt, de egyébként primitív bennszülött életet. A regény központi problémája tehát ez: megszabadulhat-e alacsonyabbrendűségi érzésétől gyarmatokon szerzett pénze révén egy kinevetett, elnyomott szegény figura? A megoldás: vissza a vadnépekhez, az idillikus őstermészethez, lemondás a polgári társadalomról, a civilizációról. Szóval: „Flucht aus der Wirklichkeit.“ Sajnálatos, hogy ez a kitűnő tehetségű és bátor író ilyen méltatlan témához fordult, hogy elhagyta társadalomkritikáját egy szármalmas és jelentéktelen ember lelkiproblémája kedvéért. Persze, háttérként itt is szerepel a gummiárak rohamos emelkedése majd esése a huszas évek végén kitörő válsággal kapcsolatban, valamint a fehér tisztviselők kenyérharca, örökös intrikája, a gyarmati élet sivársága, a fehérek ostoba faji gögje, a malájok jóindulatu és állati túrése. De a főprobléma mégis egy ember sorsa, még hozzá egy jelentéktelen, szűk látókörű, korunkra egyáltalában nem reprezentatív ember lelki gátlása, — míg L. előző könyveinek témája társadalmi jellegű. Magának a lelkiproblémának kidolgozása egyenlőtlen — sokszor megkapóan igaz, sokszor bosszantóan banális. De a válságról sehol sem nyílik tágabb perspektíva, a fehérek sehol sem látnak túl orruk hegyén, eszükbe sem jut gondolkodni az őket sújtó válságon. Csalódva tesszük le Lulofs könyvét, ha első könyvével hasonlítjuk össze. Elfordult volna L. a társadalmi valóság művészi színvonalu ábrázolásától, hogy karrierék és elnyomorodott egyéni sorsok szövögetésénél rekedjen meg? Várjuk következő könyvét. (*Adám Elek*)